

De Turtle Mountain Jewel Bearing Plant

THOMAS WAZHASHK haalde de thermosfles onder zijn arm vandaan en zette hem op het stalen bureau naast zijn versleten aktetas. Zijn werkjas hing hij over zijn stoel, zijn lunchtrommel kreeg een plek op de koude vensterbank. Toen hij zijn gevoerde pet afzette, viel er een wild appeltje uit de oorklep. Een cadeau van zijn dochter Fee. Hij ving de appel op en legde hem op het bureaublad om hem te bewonderen. Daarna stak hij zijn tijdkaart in de prikklok. Middernacht. Hij pakte de sleutelbos en een staaflantaarn van de zaak en liep de hele benedenverdieping door.

In deze verlaten, altijd stille ruimte sletten de vrouwen van Turtle Mountain hun dagen, gebogen onder het felle licht van hun werklamp. Ter voorbereiding op het boren plakten de vrouwen flinterdunne schijfjes robijn, saffier of het goedkopere granaat op een dunne, rechtopstaande spil. De lagerstenen werden gebruikt voor militair geschut en in horloges van Bulova. Voor het eerst was er vlak bij het reservaat productiewerk te krijgen en de felbegeerde banen werden voor het grootste deel door vrouwen vervuld. Uit testen bleek dat zij een veel betere fijne motoriek hadden.

De regering schreef hun concentratievermogen toe aan hun indiaanse bloed en aan hun ervaring met het indiaanse kralenwerk. Thomas dacht dat het aan hun scherpe ogen lag – de vrouwen van zijn stam konden je met één blik doorboren. Hij had geluk gehad met zijn baan. Hij was intelligent en eerlijk, maar niet echt jong of

slank meer. Hij kreeg de baan omdat hij betrouwbaar was en hij sloofde zich uit om het allemaal zo goed mogelijk te doen. Zijn rondes deed hij heel punctueel en gedegen.

Hij controleerde het boorlokaal, probeerde elk slot, deed de lichten aan en weer uit. Om zijn bloed te laten stromen deed hij op een gegeven moment een kort zelfbedacht dansje dat hij afsloot met een *Red River Jig*. Verkwikt ging hij door de veiligheidsdeuren van de ruimte met de zuurkasten met zijn rijen genummerde bekers, drukmeters, slangen, spoelbakken en wasruimtes. Hij liep de kantoorruimtes en de groen met wit betegelde wc's na, waarna hij weer in de werkplaats eindigde. Zijn bureau baadde in het licht van de kapotte lamp die hij had weten te redden en had gerepareerd zodat hij kon lezen, schrijven, nadenken en zichzelf van tijd tot tijd wakker kon porren.

THOMAS WAS genoemd naar de muskusrat, wazhashk, het nederige, hardwerkende, waterminnende knaagdier. Het moerassige reservaat zat vol muskusratten. In de schemering gleden hun kleine soepele lijven bedrijvig door het water, ze bleven hun burchten perfectioneren en aten (ze waren dol op eten) bijna alles wat maar in een moeras wilde groeien of leven. En al waren de wazhashkag wijdverbreid en doodgewoon, ze waren ook heel belangrijk. Het was een muskusrat die de aarde in het begin, na de grote overstroming, opnieuw had helpen maken.

Zo bleek dat Thomas een naam had die precies bij hem paste.

Brood met reuzel

PIXIE PARANTEAU bracht kleefmiddel aan op het lagersteentje en maakte dat aan het boorblok vast. Ze pakte het stukje op dat klaarlag en legde dat in het piepkleine spleetje van de boormal. Als ze kwaad was steeg ze boven zichzelf uit. Met een geconcentreerde blik, een vernauwd bewustzijn en een trage ademhaling. Haar bijnaam Pixie had ze al van jongs af aan, vanwege haar schuine ogen. Na de middelbare school probeerde ze iedereen zover te krijgen dat ze haar Patrice noemden. Niet Patsy, niet Patty, niet Pat. Maar zelfs haar beste vriendin weigerde haar Patrice te noemen. En haar beste vriendin zat naast haar en zette ook lagersteentjes in eindeloze rijtjes. Niet zo snel als Patrice, maar ze was de op een na snelste van alle meisjes en vrouwen. Op het zoemen van de verlichting na was het stil in de grote ruimte. De hartslag van Patrice vertraagde. Nee, ze was geen Pixie, al was ze dan klein en noemden mensen haar wawiyazhinaagozi, wat een onvriendelijke manier was om te zeggen dat ze schattig was. Patrice was niet schattig. Patrice had een baan. Patrice stond boven onbenulligheden zoals die keer dat Bucky Duvall en zijn vrienden haar een lift naar nergens gaven en later rondvertelden dat ze iets maar al te graag had gedaan wat ze helemaal niet had gedaan. Zou ze ook nooit doen. En moet je Bucky nu eens zien. Niet dat zij schuld had aan wat er met zijn gezicht was gebeurd. Patrice deed dat soort dingen niet. Patrice stond ook boven de bruine braakselvlekken die ze na

de zoveelste zuippartij van haar vader had aangetroffen op de blouse die ze in de keuken te drogen had gehangen. Hij was thuis, snauwde, spuugde, pestte, hilde, bedreigde haar kleine broertje Pokey, en bedelde bij Pixie om een dollar, nee, vijftwintig cent, nee, tien cent dan. Zelfs geen tien cent? Hij probeerde zijn vingers tegen elkaar aan te drukken maar kreeg zijn vingers niet bij elkaar. Nee, ze was niet de Pixie die het mes had verborgen en haar moeder had geholpen om hem naar een veldbed in de schuur te zeulen waar hij zou slapen totdat de drank was uitgewerkt.

Die ochtend had Patrice een oude blouse aangetrokken, was naar de grote weg gelopen en was voor het eerst met Doris Lauder en Valentine Blue meegereden. Haar beste vriendin, die zelf een heel poëtische naam had, wilde haar niet eens Patrice noemen. Valentine zat voorin en vroeg: 'Bevalt het achterin, Pixie? Ik hoop dat je lekker zit.'

'Patrice,' zei Patrice.

Valentine zweeg.

Valentine! Kletsend met Doris Lauder over hoe je een cake met kokos erop moest maken. Kokos. Was er binnen een straal van duizend kilometer ergens een kokospalm te bekennen? Valentine. Ze droeg een goudoranje cirkelrok. Zo mooi als een zonsondergang. Draaide zich niet één keer om. Spreidde haar vingers in nieuwe handschoenen zodat Patrice ze kon zien en bewonderen, al was het dan vanaf de achterbank. En wisselde daarna met Doris tips uit over hoe je rodewijnvlekken uit een servet kreeg. Alsof Valentine ooit een servet had gehad. En alsof ze behalve bij *bush dances* rode wijn dronk. En nu behandelde ze Patrice alsof ze haar niet eens kende, want Doris Lauder was een blank meisje dat net in de lagersteenfabriek was komen werken, als secretaresse, en met de auto van haar ouders naar het werk kwam. Doris had aangeboden om Valentine op te halen en Valentine had gezegd: 'We komen onderweg langs mijn vriendin Pixie, dus als je...'

Ze had haar erbij betrokken, wat je als beste vriendin ook moest doen, maar negeerde haar vervolgens en weigerde haar echte naam te gebruiken, haar vormselnaam, de naam waarmee – misschien gênant om te zeggen maar ze dacht het toch – de naam waarmee ze het zou gaan maken.

Walter Vold liep met zijn handen op zijn rug de rij vrouwen langs en bekeek met loerende blik hun vorderingen. Om de paar uur kwam hij uit zijn kantoor om elke werkplek te inspecteren. Hij was niet oud, maar zijn dunne benen kraakten. Zijn knieën schokten bij elke stap. Vandaag klonk er een onregelmatig schurend geluid. Waarschijnlijk zijn broek, die van zwartglanzende, stugge stof was gemaakt. Het gepiep van de rand van een schoen op de vloer. Achter haar bleef hij stilstaan. In zijn hand had hij een vergrootglas. Met zijn bezwete, vierkante kinnebak leunde hij over haar schouder, zijn adem rook naar oude koffie. Ze werkte gewoon door en haar vingers trilden niet.

'Uitstekend werk, Patrice.'

Zie je nou? Ha!

Hij liep verder. Piep. Kraak. Maar Patrice draaide zich niet om, knipoogde niet naar Valentine. Patrice verkneukelde zich niet. Ze voelde dat ze ongesteld werd, maar ze had een schone gevouwen lap in haar onderbroek vastgespeld. Ook dat nog. Ja, ook dat nog.

TUSSEN DE middag gingen de vrouwen en de paar mannen die ook in de fabriek werkten naar een kleine ruimte waar een kantine zou moeten zijn. Er was wel een volledige keuken, maar er waren nog geen koks ingehuurd voor de lunch, dus de vrouwen aten wat ze van thuis hadden meegebracht. Sommigen hadden een lunchtrommel, sommigen hadden een reuzelemmertje bij zich. Sommigen hadden gewoon een schaal meegenomen met een meelzak erover. Meestal met iets om te delen. Patrice had een geel siroopemmertje, schoon geschraapt tot op de bodem en vol ongebakken

deeg. Jazeker. Ze had hem bij het weggaan meegepakt, zó van slag door haar vaders geraaskal dat ze naar buiten was gerend en was vergeten dat ze voor het ontbijt broodjes had willen bakken in de koekenpan van haar moeder. Ze had niet eens ontbeten. De laatste twee uur had ze haar maag ingetrokken om het geknor te onderdrukken. Valentine had het natuurlijk gemerkt. Maar nu was ze natuurlijk met Doris in gesprek. Patrice nam een stukje deeg. Het smaakte niet slecht. Valentine keek in Patrice' emmertje, zag het deeg en begon te lachen.

'Ik ben vergeten om het te bakken,' zei Patrice.

Valentine keek haar meewarig aan, maar een andere vrouw, een getrouwde vrouw die Saint Anne heette, moest lachen toen ze hoorde wat Patrice zei. Het verhaal ging rond dat Patrice deeg in haar emmertje had. Dat ze was vergeten om het te koken, bakken, frituren. Patrice en Valentine waren de jongste meisjes op de werkvloer, kwamen zo van de middelbare school. Negentien jaar. Saint Anne schoof een beboterd broodje over de tafel naar Patrice. Iemand gaf een haverhoutkoek door. Doris gaf haar de helft van een boterham met spek. Patrice had een grap gemaakt. Patrice stond op het punt te gaan lachen en nog een grap te maken.

'Je hebt nooit iets anders dan reuzel op je brood,' zei Valentine.

Patrice hield haar mond. Iedereen zweeg. Valentine probeerde te zeggen dat het armeluiseten was. Maar iedereen at brood met reuzel en zout en peper.

'Dat klinkt lekker. Heeft iemand misschien een stukje voor me?' vroeg Doris. 'Breek maar wat af.'

'Hier,' zei Curly Jay, die die naam had gekregen toen ze klein was, vanwege haar haar. De naam was gebleven, al was haar haar inmiddels zo steil als maar kon.

Iedereen keek naar Doris toen ze het brood met reuzel proefde.

'Helemaal niet slecht,' verklaarde ze.

Patrice keek medelijdend naar Valentine. Of was het Pixie? De

lunchpauze was in elk geval voorbij en haar maag zou tenminste niet de hele middag knorren. Met luide stem bedankte ze iedereen aan tafel en ging naar de wc. Er waren er twee. Valentine was de enige andere vrouw in de wc. Patrice herkende haar bruine schoenen met de geverfde slijtplekken. Ze waren allebei ongesteld.

'O nee,' zei Valentine aan de andere kant van het tussenschot. 'Wat een zoi.'

Patrice deed haar tas open, stond even in dubio en gaf haar toen een van de opgevouwen lappen onder de houten scheidingswand door. Die was schoon, wit, gebleekt. Valentine nam hem aan.

'Dank je wel.'

'Dank je wel wie?'

Stilte.

'Verdomd hartelijk bedankt. Patrice.' Gelach. 'Je hebt me gered, je kunt hier je kont ook niet keren.'

'Die platte kont van jou?'

Opnieuw gelach. 'Jouw kont is platter.'

Ineengedoken op de wc maakte Patrice haar schone lap vast. De vieze wikkelde ze in toiletpapier en vervolgens in een stuk krant dat ze speciaal voor dat doel bij zich had. Ze glipte na Valentine de deur uit en duwde het pakketje diep in de vuilnisbak. Ze waste haar handen met poederzeep, deed haar sousbras goed, streek haar haar glad en werkte haar lippenstift bij. Toen ze naar buiten liep waren de meesten alweer aan het werk. Ze schoot in haar jasshort en deed haar lamp aan.

HALVERWEGE DE middag begonnen haar schouders te branden. Haar vingers verkrampten en haar platte kont was gevoelloos. De ploegleiders maanden de vrouwen om te gaan staan, zich uit te rekken en naar de muur in de verte te kijken. Met hun ogen te rollen. En opnieuw naar de muur te kijken. Zodra hun ogen weer tot rust waren gekomen deden ze oefeningen voor hun handen: hun

vingers buigen, hun gezwollen knokkels masseren. En dan wachtte het trage, rustige, hypnotiserende werk weer. De pijn bleef terugkomen. Maar het was bijna pauze, vijftien minuten – rij na rij, zodat iedereen naar de wc kon. Een paar vrouwen gingen naar de kantine om te roken. Doris had een heerlijke pot koffie gezet. Patrice dronk staande, haar schoteltje in haar hand. Toen ze weer ging zitten voelde ze zich beter en verzonk in opperste concentratie. Zolang haar schouders of rug geen pijn deden hielp die hypnotische geestesgesteldheid haar een uur, misschien wel twee. Dat deed Patrice denken aan hoe ze zich voelde als ze met haar moeder kralen reeg. Kralen rijgen bracht beiden in een staat van kalme concentratie. Ze mompelden loom tegen elkaar terwijl ze de kralen met de punt van hun naald oppakten. In de lagersteenfabriek mompelden de vrouwen ook dromerig tegen elkaar.

‘Dames, alstublieft.’

Mr. Vold had praten verboden. Toch deden ze dat. Ze herinnerden zich later nauwelijks waar ze het over hadden gehad, maar ze praatten de hele dag met elkaar. Op het eind van de middag bracht Joyce Asiginak de nieuwe, nog ruwe bollen synthetische edelsteen weg om gesneden te worden en begon het hele proces weer van voor af aan.

DORIS LAUDER bracht hen ook thuis. En dit keer draaide Valentine zich om en betrok ze Patrice bij het gesprek, wat goed was omdat Pixie niet aan haar vader wilde denken. Zou hij er nog zijn? De ouders van Doris hadden een boerderij in het reservaat. In 1910 hadden ze het land van de bank gekocht, toen land het enige was wat indianen konden verkopen. Verkopen of creperen. Overal zag je advertenties, te koop, een koopje. Er waren maar een paar stukken goede landbouwgrond in het reservaat en de Lauders hadden een hoge, zilverkleurige silo die je al vanuit het dorp kon zien. Doris zette eerste Patrice af, bood nog aan om haar over het moeilijk

begaanbare pad naar huis te brengen, maar daar bedankte Patrice beleefd voor. Ze wilde niet dat Doris het armetierige, verkreukelde gordijn in de deuropening zou zien. En haar vader zou de auto horen, naar buiten strompelen en Doris proberen over te halen hem een lift naar het dorp te geven.

Patrice liep het graspad af, keek tussen de bomen door of haar vader er was. De deur van het aangebouwde schuurtje stond open. Ze liep er stilletjes voorbij en bukte om het huis binnen te gaan. Het was een eenvoudige rechthoek van palen en leem, zonder water en stroom, laag en scheef. Op de een of andere manier was hun gezin nooit op de huisvestingslijst van de regering gekomen. Het fornuis was aangestoken en haar moeder had water voor thee aan de kook gebracht. Behalve haar ouders had ze een mager broertje, Pokey. Haar zus Vera had zich gemeld bij het herhuisvestingsbureau en was met haar nieuwe man naar Minneapolis verhuisd. Ze hadden geld gekregen voor onderdak en waren opgeleid voor een baan. Veel mensen waren binnen het jaar weer terug. Van anderen hoorde je nooit meer iets.

Vera lachte altijd luid en helder. Patrice miste hoe ze alles veranderde – de spanning in huis verminderde, de somberte opvrolijkte. Vera zag overal de humor van in, zelfs van de emmer waarin ze in winternachten plasten, de manier waarop hun moeder hen uitschold als ze over de spullen van hun broer of vader stapten of probeerden te koken als ze ongesteld waren. Ze lachte zelfs haar vader uit als hij shkwebii thuiskwam. Raaskallend als een dronken haan, zei Vera.

Hij was thuis en geen Vera om hem te wijzen op zijn afzakken-de broek zonder riem of zijn warrige haardos. Geen Vera om haar neus dicht te knijpen of te knipogen. Niets om net te doen of ze zich niet altijd voor hem schaamden. Of om hem van je af te houden. En de rest. Het dunne zeil bobbelde op de aarden vloer. Patrice nam een kop thee mee naar de ruimte achter de deken, naar het

bed dat ze van jongs af met haar zus had gedeeld. Ze hadden een raam, wat fijn was in de lente en de herfst omdat ze dan uitzicht op het bos hadden, maar verschrikkelijk in de winter en de zomer, omdat ze dan ofwel bevroren, ofwel gek werden van de vliegen en muggen. Ze hoorde haar ouders. Hij smeekte uit alle macht, maar was nog te beroerd om echt gemeen te worden.

‘Een paar centen maar. Een dollar, liefje, en ik ben weg. Zie je me niet meer. Laat ik je alleen. Dan heb je tijd voor jezelf zonder mij, heb je wat je wilt. Ik blijf weg. Hoef je me nooit meer te zien.’

Zo ging hij maar door terwijl Patrice haar thee dronk en naar de vergelende blaadjes van de berk keek. Na het laatste licht gezoete slokje thee zette ze de kop neer, trok haar spijkerbroek aan, haar kapotte schoenen en een geruite blouse. Ze stak haar haar op en kwam achter de deken vandaan. Ze negeerde haar vader – dunne kuiten boven flapperende schoenzolen – en liet haar moeder het deeg in haar emmertje zien.

‘Dat is nog goed,’ zei haar moeder, met een flauw glimlachje. Ze pakte het deeg uit het blik en liet het in één vloeiende beweging in haar pan glijden. Handelingen die haar moeder al haar hele leven deed leken soms wel tovenarij.

‘Pixie, o Pixie, popje van me?’ jammerde haar vader luid. Patrice ging naar buiten, liep naar de houtstapel, haalde de bijl uit de stronk en kliefde een stuk hout. Daarna hakte ze een tijdje hout op maat voor het fornuis. Ze bracht het hout zelfs naar binnen en stapelde het naast de deur. Dat was eigenlijk Pokeys taak, maar na school had hij boksles. Dus ging ze door met houthakken. Met haar vader in huis moest ze een stevig karwei omhanden hebben. Ja, ze was klein, maar van nature was ze sterk. Ze hield van het resoneren van metaal op hout op hout in haar armen. En als ze met de bijl zwaaide kwamen er allerlei gedachten bij haar op. Wat ze zou gaan doen. Hoe ze te werk zou gaan. Hoe ze vrienden zou maken. Ze stapelde het hout niet gewoon op, maar in een patroon. Pokey plaagde haar

altijd met haar ingewikkelde houtstapels. Maar hij keek tegen haar op. Ze was de eerste van het gezin die een baan had. Niet iets als vallen zetten, jagen of bessen plukken, maar een blankemensenbaan. In een dorp verderop. Haar moeder zei er niets over maar dat betekende dat ze er blij mee was. Pokey had de schoolschoenen van dit jaar. Vera had een geruite jurk gekregen, een thuispermanent van Toni en witte enkelbanden voor haar reis naar Minneapolis. En Patrice zette elke week iets opzij van haar loon om Vera achterna te kunnen, die misschien wel was verdwenen.